

Kristi närvaro i prästämbetet

Hållet vid kyrkodagar Fellingsbro, 2013

av pastor Jakob Fjellander, Lutherska Konkordiekyrkan

Version 2018-06-07

Jag ska idag hålla ett föredrag som fått titeln *Kristi närvaro i prästämbetet*. Det kommer handla om ämbetet och om hur vi ska se på det som sker i kraft av ämbetet, det vill säga nådemedlen. För ämbetets innehåll är nådemedlen. Vi ska se på dem och då med särskild inriktning på nattvarden. Vi ska titta först i Bibeln, men sedan också hos några kyrkofäder, Luther och bekännelseskriterierna.

Inledning

Jesus Kristus, Guds Son, kom hit till jorden. Han hade ett viktigt uppdrag: Att frälsa människosläktet från den eviga fördömsen. Där Jesus gick fram predikade han om himmelriket och det eviga livet. Men han var inte bara en budbärare, han var den som utförde arbetet. Med sitt felfria liv fullgjorde han Guds lag, och på korset tog han på sig det straff som rätteligen skulle komma över alla människor. På detta vis vann han frälsning åt alla människor.

Nådemedlen

Det som Kristus förvärvade måste ju delas ut och tas emot. Annars blir det inte till någon nytta. Utdelandet sker genom nådemedlen och mottagandet sker endast genom tron. Alla våra gärningar och all vår förtjänst är utestängda och förbannade, allt beror på Kristi verk och Guds nåd.

Nådemedlen är, som framgår av ordet, medel för Guds nåd. Det är sätt som Gud har valt att använda för att ge syndernas förlåtelse och evigt liv till oss människor. Det sker genom predikan av Guds Ord och genom vissa, av Kristus instiftade, handlingar. Vi kallar dessa handlingar för sakrament.

Ämbetet enligt Bibeln

Det är här ämbetet kommer in. Ämbetet hänger intimt samman med nådemedlen. Läran om ämbetet är omistlig för en fullödig förståelse av sakramenten. Läran om ämbetet ger stor tröst åt oss människor, för på så vis får vi reda på var vi möter Gud någonstans. Vi får reda på hur Gud vill handla med oss.

När Jesus gick på jorden predikade han. Och det hade han kunnat fortsätta med. Jesus hade kunnat fortsätta med predikandet efter sin uppståndelse. Han hade kunnat bli kvar här på jorden rent fysiskt i sin jordiska kropp, men han ville inte det. Naturligtvis ska vi människor inte spekulera i varför Gud gör så eller så. Det är inte vår uppgift. Jag bara konstaterar att Jesus for till himmelen 40 dagar efter sin uppståndelse.

Och han hade planerat för detta, han har sänt apostlar och därefter präster. De ska fortsätta hans gärning sedan han farit upp.

Paulus säger: *Hur skulle de kunna tro på den som de inte har hört? Och hur skulle de kunna höra, om ingen predikar?*¹ Jo, Jesus utvalde tolv lärjungar som han så småningom gav ett särskilt uppdrag. Han tränade dem steg för steg att klara detta. Han började med mindre uppgifter. Så läser vi om det första uppdraget i Matteus 10: *Jesus kallade till sig sina tolv lärjungar och gav dem makt att driva ut orena andar och att bota alla slags sjukdomar och krämpor.*² Som vi hör hade de ännu inte fått i uppdrag att predika, men genom att Kristus utvalde dessa män blev de hans apostlar. Fortsättningen lyder nämligen, direkt efteråt: *Detta är namnen på de tolv apostlarna: först Simon, som kallas Petrus, och hans bror Andreas, vidare Jakob, Sebedeus son, och hans bror Johannes, Filippus och Bartolomeus, Thomas och Matteus, publikanen, Jakob, Alfeus son, och Taddeus, Simon ivraren och Judas Iskariot, han som skulle förråda honom.*

Att vara apostel är inte som att vara en budbärare vilken som helst. Nej, det är att vara satt i Kristi ställe. I samma kapitel förklarar Jesus: *Den som tar emot er tar emot mig*³ och han förklarar att apostlarna sänds på samma sätt som han sänts av Fadern: *och den som tar emot mig tar emot honom som har sänt mig.* Att apostlarnas sändning jämförs med Faderns sändande av Sonen är närmast ofattbart! Har vi tillräckligt begrundat detta och vad det innebär? Det är en förebild som förpliktar. Apostlarna hade ett högt uppdrag. De var sändebud för Kristus, men inte vilka sändebud som helst, utan sändebud med full auktoritet från Kristus, som de var ansvariga inför. Att avvisa dem är att avvisa Kristus. Därför säger Jesus om dem som avvisar apostlarnas ord: *Amen säger jag er: För Sodoms och Gomorras land skall det på domens dag bli drägligare än för den staden.*⁴

Till apostlar utvaldes dessa tolv män som tillbringade mer än två år med Jesus. Apostlaämbetet var reserverat för dessa män som vandrat med Jesus och utvalts särskilt av honom. De var vittnen till denna del av frälsningshistorien. När de fullgjorde hans uppdrag hade de hans auktoritet. (Paulus blev också senare en av apostlarna efter ett särskilt möte med Jesus. Jag nöjer mig här med att konstatera detta.) I Lukas evangelium säger Jesus till apostlarna: *Det är ni som har stått vid min sida under mina prövningar, och jag överlämnar riket åt er, liksom min Fader har överlämnat det åt mig.*⁵

¹ Rom 10:14

² Matt. 10:1

³ Matt. 10:40

⁴ Matt. 10:15

⁵ Luk. 22:28f.

Prästämberet

Apostlaämberet tog slut med apostlarna. Efter deras död insattes inga nya apostlar. Men predikandet tog inte slut för det. Åliggandet från Jesus kvarstår. Detta läser vi om i missionsbefallningen. Just innan Herren Kristus for till himlen samlade han sina apostlar och sade till dem: *Jag har fått all makt i himlen och på jorden. Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar! Döp dem i Faderns och Sonens och den helige Andes namn och lär dem att hålla allt vad jag har befallt er. Och se, jag är med er alla dagar intill tidens slut.*⁶

Det var inget litet uppdrag de fick, de skulle gå ut till alla folk. Hur skulle de hinna det, de som bara var tolv stycken? Jo det ser vi av den sista meningen: *Och se, jag är med er alla dagar intill tidens slut.* Jesus anger här att hans uppdrag gäller i alla tider, till tidens slut. Med dessa ord instiftar Jesus prästämbetet, fortsättningen på apostlaämberet.

Att prästämbetet är fortsättningen på apostlarnas ämbete råder det stor enighet om bland lutheraner. I Pieper-Mueller står det till exempel: *Apostlarnas ämbete och kyrkans senare tjänares ämbete är till innehåll och kraft detsamma, ty liksom apostlarna inte förkunnade sitt eget utan Guds Ord, så skall även "apostlalärjungarna" som kallas av församlingen endast predika Guds Ord.*⁷

Nådemedlen

Låt oss nu se något på ämbetet och nådemedlen. I ordet ämbete ligger att det är ett uppdrag som utförs. Ämbetsbäraren handlar inte som privatperson när han utför något i den tjänst han anförtrotts med. Nådemedelsförvaltningen är alltså inte något som prästen utför som privatperson, för sin egen skull eller på eget initiativ, utan allt vilar på uppdragsgivaren. Prästen står i tjänst hos Kristus och utför hans verk. Detta framgår till exempel av Matteusevangeliets sextonde kapitel, där Jesus säger till Petrus: *Jag skall ge dig himmelrikets nycklar. Allt vad du binder på jorden skall vara bundet i himlen, och allt vad du löser på jorden skall vara löst i himlen.*⁸ Johannes återger samma sak med dessa ord: *"Frid vare med er. Som Fadern har sänt mig sänder jag er." Sedan han sagt detta, andades han på dem och sade: "Tag emot den helige Ande! Om ni förlåter någon hans synder så är de förlåtna, och om ni binder någon i hans synder så är han bunden."*⁹

Så ser vi hur apostlarna fick i uppdrag att förlåta synder och binda i synder. Inte hade de för egen del någon syndaförlåtelse att dela ut. I detta sammanhang tänker jag på den förlamade mannen som sänktes ned genom taket till Jesus. Vad gjorde Jesus? Jo, han förlät den lame mannen

⁶ Matt. 28:18-20

⁷ Pieper-Mueller, *Kristen dogmatik*, s 667 (Pro Veritate 1985)

⁸ Matt. 16:19

⁹ Joh. 20:21ff.

hans synder. Då tänkte fariseerna och de skrifflärde: *Vad är det för en hädare? Vem kan förlåta synder? Det kan ingen utom Gud.*¹⁰

Fariseerna hade rätt på denna punkt: Ingen människa kan förlåta synder, det kan bara Gud. Men Jesus är Gud, så han kan av sig själv förlåta synder. Däremot är inte apostlarna eller prästerna Gud, så de kan inte förlåta synder av sig själv. Men Jesus säger att de ska och kan förlåta synder. Hur är det möjligt? Jo, apostlarna och prästerna är Guds verktyg. De har fått hans uppdrag. De handlar i kraft av detta uppdrag. Så när prästen förlåter någon hans synder är det Gud som verkar genom honom. Prästen säger i avlösningen: **Jag förlåter dig dina synder**, men det är alltså Gud som förlåter genom honom. Det är Gud som lånar prästens mun och förlåter synderna. Att mena att det är prästen själv som av egen kraft förlåter synder är hädelse. Fariseerna har rätt om detta, ingen människa kan förlåta synder. Men, när prästen säger **Jag förlåter dig dina synder**, då är det inte han, utan Gud som förlåter. Det är därför han kan säga **jag** i stället för att säga **Gud förlåter dig dina synder**.

Lägg nu märke till att det bara finns EN handling, inte TVÅ handlingar. Att avlösningen är Guds handling innebär inte att vi har två handlingar, en som prästen gör här och en som Gud gör i himmelen och att sakramentet är så pålitligt att vi kan vara säkra på att det sker i himmelen på samma sätt som det sker här. Då är vi nämligen framme i att prästens handling här symboliserar Guds handling i himmelen = Zwinglianism. Nej, när apostlarna, och därmed prästerna, av Kristus fick i uppdrag att förlåta synder så utför de i kraft av detta uppdrag det de fått i uppdrag att göra, d.v.s. de förlåter synderna. Och ändå är det inte en människa som förlåter synderna, ty det är omöjligt, utan det är **Gud** som förlåter genom ämbetsbäraren.

Vi kan titta på predikan också. Paulus skriver om sin tjänst som apostel: *Gud har anförtrott åt oss försoningens ord. Vi är alltså sändebud för Kristus. Det är Gud som förmanar genom oss.*¹¹ Det Paulus gör som apostel är det alltså egentligen inte han som gör, utan det är Gud som verkar genom honom. Att vara Guds sändebud är att vara hans verktyg.

Ämbetet och avlösningen hos Luther

Hur förhåller sig den här framlagda ämbetsuppfattningen till Luther och hans skrifter? Jag vill börja med att belysa Luthers syn på ämbetet genom att citera ur en predikan som handlar om avlösningen. Predikan är för första söndagen efter påsk och den är hämtad ur Kyrkopostillans första del. Jag vill här nämna att det är Luther själv som med egen hand nedtecknat denna predikan och är den som står för formuleringarna. Kyrkopostillans första del innehåller Luthers egenhändigt nedskrivna predikningar och utgavs 1525. Ofta var det annars andra människor som nedtecknade hans predikningar och gav ut dem, så är det till exempel

¹⁰ Luk. 5:21

¹¹ 2 Kor. 5:19f.

med Kyrkopostillans andra del och med Huspostillan. Men nu till Luther och ämbetet:

Men om avlösningen skall vara riktig och kraftig, så måste hon grunda sig på Kristi befallning så att hon blir av följande innehåll: Jag frisäger dig från alla dina synder, inte i mitt eller något helgons namn, inte heller för någon mänsklig förtjänsts skull utan i Kristi namn och i kraft av hans befallning, som har befallt mig att säga dig att dina synder är dig förlåtna. Det är sålunda inte jag utan han själv, som genom min mun förlåter dig synderna. [Min understrykning] Och du är skyldig att med fast tro ta emot detta, inte som människors ord utan som om du hade hört det av Herrens Kristi egen mun.¹²

Vi ser här hur Luther uppfattar prästens uppgift som att vara Guds mun och redskap. Jag citerar ett stycke till ur samma predikan:

Ja, säger du, nog har du gett mig avlösning. Men vem vet om det är så säkert och sant hos Gud, att synderna är mig förlåtna? Svar: Om endast jag som människa gav dig avlösning, då hade du väl skäl att säga: vem vet om din avlösning har gällande kraft eller inte? Men för att du skall vara viss i denna sak, så måste du hämta undervisning av Guds ord så att du kan säga: Varken prästen eller någon annan människa har avlöst mig, inte heller har kyrkoherden befallt mig att tro så. Utan Gud har handlat och talat genom honom, det är jag säker på. Ty min Herre Kristus har befallt och sagt så: Som Fadern har sänt mig, så sänder också jag er. Här gör han ju dem som han ger denna befallning genom sitt sändande alldeles lika med sig själv, så att de, sända av honom, skall göra och utträtta alldeles detsamma vartill han var sänd av Fadern, [Min understrykning] nämligen att förlåta och behålla synder. Nu beror det på detta. Annars och utan denna befallning skulle avlösningen vara ett ingenting.¹³

Luther säger alltså att det inte är prästen som avlöser den botfärdige, utan att det är Gud som har talat genom prästen. Prästens person kommer med all rätt i bakgrunden. Detta är en markering mot romersk-katolska kyrkan, som lärde att prästen genom prästvigningen fått särskilda förmågor förenade med sin egen person. Nej, säger Luther, det är inte prästen som av sin egen person förlåter synder. Det är inte något han kan eller något som står i hans makt. Syndernas förlåtelse är inte något som prästen äger.

Å andra sidan var Luther självklart mån om att upprätthålla att prästen ger syndernas förlåtelse. Man får inte hamna i andra diket, att ifrågasätta och förneka att prästen förlåter synderna. Där man inte förstått Bibelns lära om ämbetet, där förstår man inte nådemedlen heller. Se på de reformerta, de har i allmänhet inget prästämbete och inte heller några nådemedel. Det hänger ihop. Eftersom de inte har några ämbetsbärare har de inte heller det som ämbetsbärare delar ut, det vill säga nådemedel. Eller ännu hellre tvärtom: Eftersom de inte har några nådemedel har de inget behov av några nådemedelsförvaltare.

Hur ska man då veta att prästen verkligen förlåter synder? Luther svarar:

¹² M Luther: Predikan 1 söndagen efter påsk Joh 20:19-31, Kyrkopostillan del I, p 37, sid 356, Artos förlag 1987.

¹³ Kyrkopostillan del I, p 43, sid 357.

Ja, säger du, hur skall du bevisa detta? Svar: Vår Herre Kristus har sagt till sina lärjungar och till hela kristenheten: Jag befäller er, att ni skall förlåta eller behålla synder. Vad ni nu gör därvid, det gör ni inte av er själva. Eftersom ni gör det på min [Kristi] befallning, så är det jag själv [Kristus] som gör det. [Min understrykning]¹⁴

Den sista meningen är en mycket klagörande mening hos Luther och egentligen summan av hela mitt föredrag: Det prästen gör på Kristi befallning, är det Kristus själv som gör.

Genesiskommentaren

Efter denna genomgång av ämbetet och avlösningen i en enskild predikan hos Luther ska vi nu se om detta var en isolerad företeelse, eller om det är något som kan sägas utmärka luthersk teologi. Vi ska titta på citat från den stora genesiskommentaren, som var en föreläsningsserie som Luther höll de sista tio åren av sitt liv. Här ser vi Luthers syn på prästens funktion i nådemedelsförvaltningen. Citaten handlar nu inte bara om avlösningen, utan perspektivet vidgas till samtliga nådemedel:

Om Abraham skulle jämföras med oss, som lever i det nya testamentet, är han, till största delen, mindre viktig än vi är, förutsatt att man betänker frågan opartiskt. Förvisso, i hans fall är de personliga gåvorna större, men Gud uppenbarade inte sig själv på ett närmare och mer välvilligt sätt än han gör för oss. Det är sannerligen en stor ära att ha dessa uppenbarelser, men vilken större eller bättre fördel hade Abraham av dem än det faktum att Gud talade till honom? För detta händer oss också, ja till och med dagligen, så ofta som och där vi önskar. Det är sant att du hör en mänsklig röst när du döps och när du får del av den heliga nattvarden. Men ordet som du hör är inte en människas, det är den levande Gudens ord. Det är han som döper dig, det är han som avlöser dig från synder, och det är han som bjuder dig att hoppas på hans nåd.¹⁵

Så ser vi att Luther inte bara säger att det är Gud som talar och verkar genom prästen, han till och med säger att detta är större än att Gud talade till Abraham. Gud uppenbarade sig för Abraham några gånger, men för oss uppenbarar han sig dagligen. Gud själv talar till oss.

Och inte bara att Gud själv talar till oss, han handlar också med oss. Ögonen ser bara prästen, ser bara prästens händer och hör bara prästens röst, men Luther menar att det är Guds röst vi hör och Guds händer som arbetar. Tre citat till från genesiskommentaren som visar hur Luther ser på prästens tjänst:

Alltså är handpåläggningen [ordinationen] ingen människoordning, utan Gud sänder och ordinerar tjänaren; och det är inte kyrkoherden som avlöser dig, utan tjänarens mun och hand är Guds mun och hand.¹⁶

Dopet är Guds verk, för det är inte mitt verk, även om jag lånar ut mina händer och min mun som instrument.¹⁷

¹⁴ Kyrkopostillan del I, p 49, sid 359.

¹⁵ AE 3:166, W² I:1119:446

¹⁶ AE 5:249, W² II:435

¹⁷ AE 5:250, W² II:437

Och senare: *Därför, när vi döper, är det Kristus själv som döper genom prästens mun och hand.*¹⁸

Lägg märke till att prästen säger om den som ska döpas: *Jag döper dig.* Är det prästen som döper? Ja, det är klart att det till det yttre är prästen som döper, orden uttalas av prästens mun, men den verkliga talaren är Gud själv. Gud talar själv till oss minst lika verkligt som han talade till Abraham, säger Luther!

Bådadera är alltså sanna: *Det är prästen som döper och Det är inte prästen som döper.* Detta gör att det kan bli missförstånd om man inte ser helheten. För visst är det prästen som döper, det ser vi ju med våra egna ögon, men samtidigt är det inte prästen som döper, utan egentligen är det Gud som döper. Prästen är bara ett redskap åt Gud.

Detta är inte begränsat till dopet. Det finns måhända flest citat som avser dopet, men det kan ju bero på att det är ett så tydligt och handfast exempel. Luthers syn på prästämbetet och nådemedlen var generell. Ett sista citat från genesiskommentaren: *Ty när jag undervisar är det inte jag som undervisar och tröstar, det är Kristus, som bor i oss. Därför, tro inte på mig, utan tro på Kristus, som döper, tröstar och överräcker sakramenten genom mig, som han har lovat: "Och se, jag är med er alla dagar intill tidens slut".*¹⁹

Så ser vi alltså att all nådemedelsförvaltning utförs **av Kristus**. Det är **Han** som talar, det är **Han** som arbetar. Prästen är bara hans instrument.

Nattvarden och prästämbetet

Vi ska nu gå närmare in på Kristi närvaro i nattvarden. Vanligtvis när vi talar om Kristi närvaro i nattvarden menar vi realpresensen, alltså att Kristus verkligen är närvarande i brödet och vinet. Idag ska vi dock tala mest om Kristi närvaro i handlingen och ämbetet. Som vi sett är det Bibelns lära att apostlarna och efter dem prästerna är utsända av Kristus till att utföra hans verk. Vad betyder det i nattvarden? Jo, det betyder att prästen fått i uppdrag av Kristus att celebrera nattvarden i församlingen.

Låt mig genast säga att prästen fått detta uppdrag inte på romersk-katolskt sätt, där prästämbetet förs vidare genom så kallad apostolisk succession, från ämbetsbärare (biskop) till ämbetsbärare (präst) ända sedan apostlarnas dagar. Ämbetet äger hos dem bestånd så att säga oberoende av församlingen, det reproducerar sig själv genom tidens gång. Men enligt Bibeln och Luther är det församlingen som kallar och låter viga prästen. Kyrkan är Kristi kropp, och när församlingen kallar är det alltså Kristus som kallar. Den kristna kyrkan har ansvar för alla uppgifter, men enligt Kristi instiftelse utser, kallar och viger de präster att ha hand om nådemedelsförvaltningen.

¹⁸ AE 8:183, W² II:1892:126

¹⁹ AE 8:187, W² II:1897:141

Kristus är närvarande i kyrkan. Jesus sade: *Ty där två eller tre är samlade i mitt namn, där är jag mitt ibland dem.*²⁰ I artikeln om Kristi person står det i Konkordieformeln: *Vi anser [...] att Kristus också efter sin antagna mänskliga natur och med den samma kan vara och även är närvarande, var han vill, men särskilt i sin kyrka och församling på jorden såsom medlare, huvud, konung och överstepräst.*²¹

Kristus är också närvarande på ett särskilt sätt i prästerna. Om jag då säger att prästen fått i uppdrag av Kristus att celebrera nattvarden i församlingen, så betyder det inte att Kristus är frånvarande så att prästen utför sitt eget verk, tvärtom innebär det att Kristus är närvarande, han är närvarande i prästen. Som Paulus sade: *Vi är alltså sändebud för Kristus. Det är Gud som förmanar genom oss.*²² Såsom det är Gud som förmanar genom prästen i predikan, är det också Gud som verkar genom prästen i nattvarden. Kristus är den verkliga celebranten, och prästen fungerar som hans mun och händer. Jämför åter lutherцитatet från genesiskommentaren: *Ty när jag undervisar är det inte jag som undervisar och tröstar, det är Kristus, som bor i oss. Därför, tro inte på mig, utan tro på Kristus, som döper, tröstar och överräcker sakramenten genom mig.*

Här gäller det att förstå denna dubbelhet som kan se ut som en motsägelse: Å ena sidan är det prästen som agerar, å andra sidan är det inte prästens verk. Ögat ser bara att prästen agerar, men tron ser att det är Kristus som celebrerar nattvarden.

Kyrkofäder om Kristi närvaro i handlingen

Låt oss gå till några citat från kyrkofäder om nattvarden som visar att också de trodde att Kristus var den som verkade genom prästen i mässan. Chrysostomos skriver: *När du alltså ser hur prästen delar ut [nattvarden till dig], så tänk ej att det är prästen, som gör detta, utan att det är Kristi hand som hålls emot dig. Och när du blir döpt är det ju ej prästen som döper dig, utan Gud.*²³ Likheten med Luther är slående.

Och Chrysostomos skriver senare: *Han som en gång höll Nattvard, han gör det även nu. Vi [prästerna] intar blott tjänares ställning.*²⁴

Så ser vi hur vår nattvard och den första nattvarden binds ihop, Kristus förrättade den första nattvarden, och bjöd sedan att denna måltid skulle upprepas i den kristna församlingen genom att han sade: *Gör detta till*

²⁰ Matt. 18:20

²¹ SD VIII 78, SKB 647f.

²² 2 Kor. 5:20

²³ Matteuskommentaren, hom. L:3, (Återfinns i J P Migne, volym 58). Engelsk översättning i utgåva av Philip Schaff tillgänglig 2014-02-16 på adressen <http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf110.iii.L.html>

²⁴ Matteuskommentaren, hom. LXXXII:5, (Återfinns i J P Migne, volym 58) Engelsk översättning i utgåva av Philip Schaff tillgänglig 2014-02-16 på adressen <http://www.ccel.org/ccel/schaff/npnf110.iii.LXXVIII.html?scrBook=Matt&scrCh=26&scrV=26#iii.LXXVIII-p0.1>

min åminnelse. När vi firar nattvard är det prästen som celebrerar mässan, det är prästen som tar bröd och vin och läser instiftelseorden, och det var likadant hos Chrysostomos. Ändå skriver han: *Han som en gång höll Nattvard, han gör det även nu.*²³ Att det var prästen som döpte, att det var prästen som celebrerade nattvarden, det är ju uppenbart. Det ser var och en. Men för att vi ska förstå vad som sker och se det med trons ögon skriver Chrysostomos: *Han som en gång höll Nattvard, han gör det även nu.*²³

Och för att ingen ska tänka att Chrysostomos kanske är förvillad i fråga om nattvarden – för det hände ju av och till att kyrkofäder för vilse – vill jag framhålla att han åberopas i Konkordieformeln just i artikeln om nattvarden. Det citatet kommer i avdelningen om bekännelseskrifterna.

Ambrosius, biskop i Milano, skriver i sin utläggning av Psaltaren 38: *Ty, även om Kristus nu inte offras synligt, offras han själv på jorden när Kristi kropp offras. Ja, det står klart att han offrar genom oss.*²⁵ Och Isak av Antiokia säger: *Ur hans händer [Kristi händer]mottog jag i stället för vin hans heliga blod [...] Han räckte mig sin kropp och sitt blod och sade: "Tag, och vederkvick dig".*²⁶

Så ser vi att dessa kyrkofäder liksom Luther menar att det är Kristus som står vid altaret och ombesörjer den heliga måltiden. Han är inte bara närvarande i brödet och vinet, utan han är också närvarande vid altaret och utdelar själv sin kropp och sitt blod.

Kristi närvaro i elementen

Även om föredraget inte främst handlar om Kristi närvaro i elementen, vill jag ändå helt kort belysa den punkten.

Denna närvaro kallas med ett lånat ord från latinets *realpresensen*. Om realpresensen synes det råda stor enighet bland lutheraner i vårt land. Däremot råder förvirring om vad som så att säga åstadkommer realpresensen och varför den inträder. Men då vi nu sett att Kristus är närvarande i prästen i nådemedelsförvaltningen blir frågan om Kristi närvaro i elementen ganska enkel. Ty när prästen på Kristi uppdrag tar bröd och vin, läser instiftelseorden och delar ut till nattvardsgästerna är det ju Kristus själv som i prästens person tar bröd och vin, läser instiftelseorden och delar ut till nattvardsgästerna. Det är alltså Kristus som säger: *Tag och ät. Detta är min kropp, som blir utgiven för er.*

²⁵ Det är alldeles i sin ordning att kalla nattvarden ett offer, om man förstår det rätt. Jfr Apologin XXIV, SKB s 265ff.

Citatet tillgängligt 2014-02-16 i spalt 1052 på adressen http://books.google.se/books?id=i_AYQRzh-twC&pg=RA1-PA916&output=embed&redir_esc=y

²⁶ Hom. de fide. Latinsk översättning av G Bickell, *Carmen beati domini Isaac de fide*, rad 30, på adressen <https://archive.org/stream/sisaaciantioche00antigoog#page/n70/mode/2up>

Om då Kristus själv, i vår nattvard, genom prästens mun säger om brödet *Detta är min kropp*, då måste det ju vara hans kropp. Eller kan Kristus ljuga eller ta miste?

Bekännelseskriterierna

Som sista avdelning i mitt föredrag vill jag nu gå igenom Bekännelseskriterierna och Kristi närvaro i handlingen, i prästen.

Vi har sett Luthers lära om ämbetet och nådemedlen. För att komplettera bilden ska jag nu visa att detta framgår även i våra bekännelseskriterier.

Jag börjar med ett citat från Augsburgska bekännelsens apologi. Det är från stället där Melancton diskuterar frågan om sakramentens antal och bruk och kommer fram till att man kalla flera handlingar sakrament, om man bara förklarar riktigt vad man menar. Han skriver att reformatörerna i så fall inte hade *något emot att kalla handpåläggningen [ordinationen] ett sakrament. Ty kyrkan har i uppdrag av Gud att förordna tjänare, vilket bör vara oss [kristna] synnerligen tacknämligt, emedan vi vet, att Gud gillar detta ämbete och är närvarande däri.*²⁷

Här utsägs klart att Gud är närvarande i ämbetet. Och tidigare i Apologin framhåller Melancton hur vi ska bortse från prästens person och eventuella ovärdighet: *Då de [prästerna] frambär Kristi ord och sakrament, gör de det å Kristi vägnar och i hans ställe.*^{27a}

Vi fortsätter med Stora katekesen. Luther skriver om dopet: *Ty så lyder orden: "Gå ut", "döp", men inte i ert, utan i "Guds namn".*

*Men att döpas i Guds namn, det är att döpas inte av människor, utan av Gud själv. Och fastän det sker genom en människas hand, är därför dopet i sanning Guds eget verk.*²⁸

Här ser vi hur Luther i Stora katekesen förklarar Bibelns lära om att det som apostlarna/prästerna gör i sitt ämbete, det görs av Gud själv. Och det är likadant om nattvarden i Stora katekesen. Luther behandlar frågan hur vi ska förstå vårt nattvardsfirande. Han skriver: *Det är väl sant att om du tar bort ordet från nattvarden eller ser därpå utan ordet, så har du inte annat än bröd och vin rätt och slätt. För det är ordet som är grundläggande för sakramentet, vi får inte ta bort ordet. Han fortsätter: Men om återigen orden får höra tillsammans därmed, som de bör och måste, så har vi i enlighet med dessas vittnesbörd i sanning Kristi lekamen och blod. Ty så som **Kristi mun** [min betoning] talar och säger, så är det, då han inte kan ljuga eller bedra.*²⁹

Om man inte känner till vad Luther i övrigt skrivit om prästens som redskap och verktyg för Kristus, då är det lätt att man missar att detta

²⁷ Apol. XIII:12, SKB s. 223

^{27a} Apol VII/VIII:28, SKB s. 179

²⁸ SKB s. 473

²⁹ SKB s. 485

ställe talar om prästens ord. Men lägg märke till att citatet handlar om vår mässa, inte om den första nattvarden för tvåtusen år sedan. Luther försvarar ju läsandet av instiftelseorden i vår mässa genom orden "*som de bör och måste*". Och de ord som läses i vår mässa vittnar alltså för oss om att det är Kristi lekamen och blod. Hur? Jo, *Kristi mun* avser **prästen** som på Kristi uppdrag, i Kristi stad och ställe, säger om vårt bröd och vin: Detta är min kropp... Detta är mitt blod.

Så tar vi till sist Konkordieformeln. I den citeras, som jag tidigare sade, Chrysostomos. Citatet lyder:

Kristus dukar själv detta bord och välsignar det; ty ingen människa gör det framsatta brödet och vinet till Kristi lekamen och blod, utan blott Kristus själv, den för oss korsfäste, gör det. Orden uttalas av prästens mun, men genom Guds kraft och nåd och det ord som han [prästen] talar: Detta är min lekamen, välsignas de framburna elementen i nattvarden.³⁰

Lägg märke till att Chrysostomos dels framhåller att prästen celebrerar mässan (*Orden uttalas av prästens mun*), men att det ändå är Kristi verk (*Kristus dukar själv*). Att det är Kristus som handlar och är verksam står inte i någon som helst motsättning till prästens handlande. Chrysostomos beskriver inte saken så att Kristus agerar utanför prästen, så att prästen förrättar mässan och Kristus under tiden så att säga på egen hand gör brödet och vinet till sin kropp och sitt blod. Tvärtom! Prästen celebrerar mässan för att Kristus ska ha något verktyg, för att Kristus ska ha några händer som dukar bordet och en mun som uttalar orden. Även här framträder prästen som Guds och Kristi verktyg.

Konkordieformeln fortsätter med ett citat från Luther för att ytterligare klarlägga prästens roll i nattvarden. Detta sker i polemik mot den romersk-katolska uppfattningen, enligt vilken prästen i sin vigning bland annat fått makten att konsekra nattvardselementen. Nej, säger Luther, prästen har ingen makt att konsekra, utan han är ett verktyg åt Kristus:

Även om jag över alla bröd uttalade orden: "Detta är Kristi lekamen" så skulle ingenting följa därav. Men när vi i enlighet med hans instiftelse och befallning [=på hans uppdrag] i nattvarden säger: "Detta är min lekamen", så är det hans lekamen, inte för vårt tals eller våra maktords skull [som den romersk-katolske prästen påstår] utan på grund därav att han bjudit oss säga och göra så och bundit sin befallning och sitt handlande vid våra ord.³¹

I detta citat framgår med all tydlighet att det är Kristus som verkar. Men Kristus verkar inte utan medel, nej, han verkar genom prästerna, och han har "bundit sin befallning och sitt handlande vid [deras] ord."

Avslutning

Jag har nu rätt grundligt visat hur Gud, Kristus verkar genom prästen. Detta jag har jag inte velat säga för att öka prästernas popularitet och anseende, utan tvärtom för att visa bort från prästens person, för att i stället visa på Kristus och hans verk. Så ämbetsinnehavarens person är

³⁰ SD VII:76, SKB s 623

³¹ SD VII:78, SKB s 623

inte viktig, men ämbetet är mycket viktigt! När någon upptas i Kyrkan och blir döpt, är det Gud själv som döper. När vi får avlösning i bikten, är det Kristus själv som talar till oss. När prästen predikar Guds ord är det Gud som förmanar och tröstar genom honom. Varje gång vi firar mässa ska vi veta att det är Kristus som står vid altaret och celebrerar. Vår Herre är själv närvarande i ämbetsinnehavaren och handlar med oss och utför sitt frälsande verk.

Denna hans närvaro är inte beroende av vad vi tänker eller känner, den beror inte på vår andakt eller vår fantasi, utan allt vilar på Guds vilja och hans nåd.

Prisad vare du, o Heliga Treenighet som av nåd handlar med oss syndare! Prisad vare du, o Gud, som åt oss i nådemedlen räcker vad Kristus förvärvat åt oss: syndernas förlåtelse och evigt liv! Prisad vare du, o Herre Kristus, som utan vår förtjänst ger oss livet, du ger oss gemenskap med dig själv och alla heliga genom delaktighet i kyrkan, som är Kristi kropp! Amen.